

Sortsforsøk i vårraps

Unni Abrahamsen

NIBIO Korn og frøvekster, Apelsvoll

unni.abrahamsen@nibio.no

Oljevekstarelaene i Norge har vært beskjedne de siste årene. I 2016 ble det dyrket oljevekster på noe over 40 000 dekar, mens prognosen for areal i 2017 er på 22 700 dekar. 2016-sesongen var vanskelig med sterke angrep av kålmøll. Selv om mange åkre likevel ga gode avlinger på grunn av en svært lang blomstringsperiode, ble innhøstingen svært sein. Våronna i 2017 var i mange områder noe forsinket, og med 2016-sesongen i minnet, var det nok mange som droppet oljevekstene i 2017. Ut i fra salget av såvarer ser det ut til at arealet av vårrybs bare har en svak nedgang i forhold til i 2016, og at det først og fremst er vårrapsarealet som er redusert. Arealene av høstraps varierer alltid mye fra år til år, men utgjør i de fleste år ikke så mye av totalarealet.

I regi av prosjektet KornFUTH har det de siste årene blitt utført sortsforsøk i vårraps. Det har stadig kommet nye rapsorter på markedet de seinere årene, de fleste er hybridsorter. Hybridsorten Majong har være den dominerende sorten de siste årene, i tillegg har den tradisjonelle sorten Mosaik har hatt et betydelig dyrkingsomfang. I 2017 var det hybridsorten Mirakel som hadde størst dyrkingsomfang, i tillegg til de to nevnte sortene.

På grunn av at våronna ble noe utsatt i en del områder i 2017, ble det bare 3 godkjente sortsforsøk i vårraps (tabell 1). To av feltene ble sådd i begynnelsen av mai, mens feltet i Østfold ble sådd den 22. mai. Sommeren 2017 hadde omtrent normaltemperatur, men det var en sommer uten ordentlig varme

perioder. Det førte til at vårrapsen modnet seint. Et av forsøkene ble høstet i siste halvdel av september, og to av forsøkene ble høstet under gode forhold et godt stykke ut i oktober. NIBIO Apelsvoll ligger i utgangspunktet utenfor det sikre dyrkingsområdet for vårraps, og rapsen var ikke moden før det ble godt høstevær i oktober.

I tabell 2 er resultater fra forsøkene i 2017 presentert. Noen av sortene i årets forsøk har vært med i sortsforsøkene også i tidligere år. Resultatene i gjennomsnitt for forsøkene de tre siste årene er presentert i tabell 3.

Avlingene var gode i årets forsøk. I feltet i Østfold ga flere av sortene over 400 kg/daa. Det er ingen sikre forskjeller i avling mellom sortene Majong, Mosaik, Builder og Mirakel som har vært på markedet de siste årene. Det har variert litt mellom de enkelte feltene hvem som har gjort det best. Heller ikke i gjennomsnitt for de 3 siste årene har det vært noen sikker forskjell mellom Majong, Mosaik og Builder, verken i tidlighet eller avling.

Sortene Trapper og Drago har vært med i forsøk i Norge i 2016 og 2017. I 2016 var det ingen sikre forskjeller i forsøkene, resultatene var mye påvirket av kålmøllangrep. I årets forsøk har Trapper gitt noe lavere avling enn Majong. Det samme gjelder Cornelis, Rasma, Jazz og Joker. De øvrige sortene har gitt avlinger på omtrent samme nivå som Majong i 2017.

Tabell 1. Sortsforsøkene med vårraps i 2016

Plassering	Sådato	Høstedato	Vann % v/høsting*
NLR Øst Østfold	22/5	9/10	10,8
NLR Viken Vestfold	5/5	22/9	15,5
NIBIO Apelsvoll Oppland	6/5	9/10	23,4

* Majong

Tabell 2. Resultater fra 3 sortsforsøk i vårraps 2017

Sort	Avling i kg/daa i enkeltfelt			Gjennomsnitt 3 felt 2017					Vann % v/høst. Apelsvoll	Dato beg. blomstr. Apelsvoll
	Østfold	Viken	Apelsvoll	Avling kg/daa	Relativ avling	% olje i tørrst.	1000-frø, g	Vann% v/høst.		
Majong	409	290	369	356	100	48,8	4,5	16,5	23,4	29/6
Mosaik	374	283	347	335	94	48,4	4,2	17,2	21,9	1/7
Mirakel	388	271	343	334	94	48,1	4,1	16,6	21,8	27/6
Trapper	328	284	331	314	88	47,0	4,2	14,4	15,4	24/6
Drago	359	302	356	339	95	47,3	4,1	16,5	20,2	25/6
Builder	397	316	344	352	99	49,0	3,8	17,7	24,2	26/6
Brander	415	300	346	354	99	48,8	4,2	15,4	19,7	24/6
Performer	413	322	360	365	103	50,0	4,3	17,7	25,0	26/6
Jackson	418	302	311	344	97	47,3	3,9	17,5	24,4	1/7
Kalla	393	312	326	344	97	48,6	4,0	15,3	18,2	2/7
Cornelis	356	398	305	320	90	48,3	3,7	16,4	22,0	30/6
Rasma	386	266	315	322	91	49,6	3,9	15,6	20,9	30/6
Jazz	359	292	278	310	87	46,9	4,4	14,3	17,7	26/6
Joker	378	252	301	310	87	48,9	4,1	14,5	19,0	29/6
Joy	370	295	315	327	92	49,0	3,9	17,4	24,5	1/7
P %	5,2	0,02	0,02	2,1		<0,01	0,02	13	<0,01	
LSD 5 %		24	35	32		1,1	0,3		3,6	

Tabell 3. Resultater i gjennomsnitt for forsøk med vårrapsorter i Norge i perioden 2015-2017

	12 forsøk 2015-2017				7 forsøk 2016-2017			
	Avling kg/daa	Rel. avling	Vann % v/høst.	% olje i tørrstoff	Avling kg/daa	Rel. avling	Vann % v/høst.	% olje i tørrstoff
Majong	322	100	15,2	49,4	321	100	14,7	48,9
Mosaik	316	98	14,7	49,6	304	95	14,8	48,9
Builder	325	101	15,5	49,9	311	97	15,7	49,4
Trapper					277	86	13,9	47,0
Drago					305	95	15,2	47,7
LSD 5 %	i.s.	i.s.	i.s.		23		i.s.	0,9

Noe over 85 % av oljevekstarealet er i Østfold, Vestfold, Akershus og Buskerud. Området der en velger å dyrke raps i stedet for rybs utvides stadig. Det betyr dårligere dyrkingsikkerhet for seine sorter, og det er ønskelig med rapsorter som modner noe tidligere. I gjennomsnitt for sortene er det ingen sikker

forskjell i vanninnholdet i frøet ved høsting. Forsøkene i Vestfold og Østfold ble høstet med relativt lavt vanninnhold, og kunne nok vært høstet noe tidligere om værforholdene hadde tillatt det, for å skille bedre mellom sortene i tidlighet. Resultatene for vanninnhold ved høsting i feltet på Apelsvoll gir et bedre

bilde av krav til veksttid. Trapper, Brander, Kalla, Jazz og Joker var sikkert tidligere enn Majong i det forsøket.

Klart tidligst i forsøkene i 2017 var sorten Trapper. I gjennomsnitt for forsøkene var avlingen noe over 10 % lavere enn for Majong. Sett i forhold til tidligheten bør sorten være av interesse for områder der dagens rapssorter er i seineste laget. Sorter som Brander og Kalla hadde også lavere vanninnhold ved høsting i feltet på Apelsvoll, samtidig som avlingene i gjennomsnitt for feltene var på nivå med avlingen til Majong. En trenger imidlertid flere år med forsøk for å ha sikrere resultater for sortene både når det gjelder tidlighet og avling.

Det er relativt små forskjeller i oljeinnholdet i frøet mellom sortene. Flere av de tidligere sortene har imidlertid noe lavere fettinnhold enn f.eks. Majong. Rasma er en relativt tidlig sort som har høyt fettinnhold. Det stemmer med opplysninger fra foredler. Performer har også hatt høyt fettinnhold. Oljevekster betales ikke etter fettinnhold i Norge, men spesielt til formål der oljefrøet skal presses er fettinnholdet viktig.